

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

обов'язково потрібно рекомендувати батькам провести діагностику дитини у сенсорного терапевта.

Висновки та перспективи. Затриманий розвиток сенсорної інтеграції призводить до низки негативних наслідків. І це не тільки про розвиток мовлення, це ще й про сприймання, обробку, передачу та реакцію на сенсорний стимул. А значить, це сприймання навколишнього середовища не таким, яким воно є насправді. Одним із важливих завдань сьогодні за вузькими спеціалістами залишається завдання глибшого занурення у розвиток дитини в онтогенезі. А це значить, що розвиток сенсорної інтеграції для дітей з ООП обов'язково необхідний. Інакше вплив недорозвитку цих систем буде призводити не тільки до поведінкових негативних проявів, проблем з розвитком мовлення, а й до таких проблем, у засвоєнні академічних навичок, як:

1. Самосприйняття;
2. Сенсорна інтеграція з тілом;
3. «голосне ходіння» - тупіт ногами під час ходіння
4. Проблемами із засвоєнням навичку письма/математики/диспракції.

Про важливість сенсорної інтеграції у розвитку дитини потрібно говорити постійно. Проводити майстер-класи для батьків, говорити про червоні прапорці і висвітлювати важливість розвитку сенсорного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Айрес Е. Джин, за участю Джеффа Роббінса Дитина і сенсорна інтеграція. Розуміння прихованих проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків і спеціалістів. 3-тє видання / Е. Джин Айрес за участю Джеффа Роббінса. Київ : Вид. «Центр учбової літератури», 2022. 327 с.

Вересюк І. В.

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Проблема розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ не втрачає своєї актуальності протягом багатьох років, адже саме в цьому віці дитина оволодіває комунікативними навичками в силу особливої чутливості до мовленнєвих явищ, інтересу до осмислення мовленнєвого досвіду, спілкування. Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти», «Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку» наголошують на обов'язковій логопедичній допомозі дітям із ЗНМ [1; 3; 5]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями корекції лексико-граматичної сторони мовлення у дошкільників у різні часи займалися Л. Єфименкова, Н. Жукова, Р. Левіна, Н.Ільїна, Н. Чевельова, Л. Трофименко, Ю. Рібцун. Аналіз спеціальної педагогічної, логопедичної літератури та педагогічної практики свідчить про збільшення кількості дітей дошкільного віку із порушеннями психофізичного розвитку (зокрема

мовлення), що зумовлює труднощі в оволодінні програмами навчання і виховання дітей дошкільного віку, трансформується у недостатню мовленнєву підготовку дітей до школи і недоліки пізнавальної діяльності, поведінки та особистості дитини в цілому. Діти з порушеннями мовлення, а серед них і 8 діти із ЗНМ, належать до неоднорідної та численної групи, для якої оволодіння усним мовленням – шлях розвитку, адаптації, інтеграції [1; 3; 4; 5]

Мета статті - розкрити особливості використання засобів ігрових технологій у розвитку зв'язного мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мова, мовлення відіграє найважливішу роль у розвитку психіки дитини, пізнавальної діяльності, поняттєвого мислення. Одним з найпоширеніших мовних порушень є загальне недорозвинення мовлення. Це системне порушення мовленнєвої діяльності у дітей з нормальним слухом та первинно збереженим інтелектом. При цьому мовленнєвому порушенні уповільнюється розвиток психіки дитини, спостерігаються відхилення в емоційно-особистісній сфері, зокрема замкнутість, емоційна нестійкість, почуття неповноцінності, невпевненість у собі. У дітей цієї групи зустрічаються порушення у моторній та мотиваційній сферах; різноманітні труднощі, що виникають у процесі оволодіння інформативною, виразною та лексико-граматичною сторонами зв'язного висловлювання, а саме в програмуванні змісту розгорнутих висловлювань та їхнього мовного оформлення [3; 5]

Для висловлювань (переказу, різних видів оповідань) характерні: порушення зв'язності та послідовності викладу, смислові пропуски, виражена ситуативність та фрагментарність, низький рівень вживаної фразової промови. Виходячи з цього, формування зв'язного мовлення дошкільнят із загальним недорозвиненням мови набуває першорядного значення у загальному комплексі корекційних заходів [1; 4]

Аналіз стану розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ показав наявність у логопедичній практиці різних підходів до корекції мовних порушень. Розглянуті авторські технології мають свої особливості, але поєднує їх наявність спеціальної системи фізичних вправ у розвитку психоемоційної, психомоторної сфери дітей із ЗНМ, що в результаті дає позитивну динаміку у розвитку зв'язного мовлення.

Незважаючи на різноманітність існуючих авторських методик у корекційній роботі, технології моторного та мовного розвитку у дітей з мовними порушеннями є відкритими для подальшого збагачення новими методичними прийомами [2; 4; 5]

Керуючись даними досліджень провідних логопедів, приходимо до висновку, що корекційна робота має будуватися з урахуванням провідних ліній мовного розвитку (фонетики, лексики, граматики, зв'язного мовлення) і забезпечувати інтеграцію мовного та фізичного розвитку дитини.

На підставі аналізу даної проблеми було сплановано та проведено дослідження, спрямоване на вивчення можливості оптимізації розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами речерухових вправ з елементами психогімнастики як корекційно-педагогічної технологією, що стимулює інтенсивне формування моторної та мотиваційної сфер дитини розвиває інформативну, виразну, лексико-граматичну сторону мови та забезпечує психосоматичний комфорт освітнього середовища [3]

Для вирішення експериментальних завдань як діагностичний інструментарій використовувалася методика В.Глухова. Комплексне обстеження за методикою дозволяє отримати цілісну оцінку мовної здібності дитини на різних формах мовних висловлювань - від елементарних (складання фрази) до найскладніших (складання оповідань з елементами творчості) В. Глухів велику увагу приділяє наочному матеріалу. Величезну роль у виконанні завдань грає дорослий, задаючи питання, що наводять. Необхідність такого втручання можна пояснити тим, що при виконанні більшої частини завдань дитині потрібно фантазувати від придумування одного пропозиції, додумування кінця оповідання до цілої розповіді. Хоча в цій методиці використовуються ті ж засоби обстеження, оповідання відрізняються великою часткою дитячого авторства [1; 3; 5]

Як кількісну обробку результатів використовується рівневий і бальний підхід до аналізу продуктів текстової діяльності У дослідно-експериментальному дослідженні взяли участь двадцять дітей експериментальної групи.

При аналізі емпіричних даних виявлено, що з мовним недорозвиненням значно відстають від дітей, що нормально розвиваються, за рівнем володіння засобами фразової мови, обмежує їх можливості у складанні інформативно повноцінного повідомлення. Складаючи закінчення оповідання, вони переважно використовували короткі фрази в 1-4 слова, і рідко розгорнуті фрази – в п'ять і більше слів.

Узагальнюючи матеріал з вивчення стану зв'язного мовлення, ми зробили такі висновки:

- діти відчувають значні труднощі у оволодінні основними видами зв'язкової монологічної мови: переказом; складанням оповідання по серії сюжетних картинок з попереднім розташуванням їх у послідовності сюжету; складанням оповідання-опису; складанням оповідання за заданим початком;

- підсумки виконання завдань всіх серій дозволяють як основні причини несформованості умінь та навичок зв'язного мовлення виділити порушення операцій, що забезпечують смислову організацію текстового повідомлення та операцій, що забезпечують його лексико-синтаксичне оформлення.

Порушення операцій простежується у несформованості вміння: передавати смислову програму заданого тексту; виділяти більшу програму цілого тексту; встановлювати тимчасову послідовність зображених на картинках подій; знаходити та розвивати задум; впізнавати зв'язкові висловлювання; вибору слів, переважно дієслівної лексики; вибору засобів

міжфразового зв'язку; чергування комунікативно сильних та комунікативно слабких речень в оповіданні.

На підставі наявного практичного запиту було складено комплекс вправ, націлених на розвиток інформативної, виразної, лексико – граматичної сторін мови та забезпечення психосоматичний комфорт освітнього середовища у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ

Як завдання розвитку зв'язного мовлення (навчання переказу і складання оповідання) в дітей віком визначено такі:

1. Розвиток вміння сприймати літературний твір, усвідомлюючи порядок із змістом та елементи художньої виразності.
2. Цілеспрямований вплив на активізацію та розвиток вищих психічних функцій.
3. Закріплення та розвиток у дітей навичок мовної комунікації.
4. Формування планування розгорнутих висловлювань.
5. Формування у дітей навичок використання у зв'язкових висловлюваннях засобів художньої виразності.
6. Навчання оформленню висловлювань з дотриманням лексико-граматичних та фонетико-фонематичні норми.
7. Розвиток навичок контролю та самоконтролю за побудовою зв'язкових висловлювань.

Новизна комплексу вправ «Розмовники» полягає у паралельному включенні до корекційно-розвиваючі заняття системи речерухових вправ з елементами психогімнастики та інноваційних методів розвитку зв'язного мовлення: метод аналогії Синектика, метод креативного мовного моделювання, метод маленьких чоловічків, метод живих картин, квест розваг.

В якості основного методу обрано креативний тренінг, що сприяє розвитку швидкості, гнучкості та оригінальності мислення, уміння планувати та організувати свою діяльність, переходу від наочно-дійового до наочно-образного мислення, формування конструктивних уявлень.

Спираючись на враження від прочитаних творів, діти створюють пластичні та словесні образи. У розділ увійшли завдання на заміщення предметів, створення рухово-мовленнєвих казок за допомогою жестів, супроводжуються звуком, графічних малюнків, виразних рухових імпровізацій. В ході креативних ігор народжуються неймовірні історії, назви небачених країн і тварин, формуються навички конструктивного вираження емоцій, розвиваються пізнавальна діяльність, здатність до природної комунікації, що відіграє велику роль у загальному психічному розвитку дитини.

Для відстеження особистісних результатів діти створюють «Щоденник успіху». «Щоденник» сприяє розвитку рефлексії, допомагає накопичувати та оцінювати індивідуальні досягнення учасників програми. Протягом заняття дитина може заробити до восьми балів (лексем) за:

- Осмисленість та повне розуміння тексту;

- Послідовність та зв'язність;
- Повнота, тобто. відсутність суттєвих перепусток у висловлюванні;
- Лексика (використання словника автора чи вдала заміна деяких слів синонімами);
- Грамотність (граматичний устрій, правильна побудова пропозицій, дотримання норм узгодження);
- Самостійність (без підказок);
- Повільність (відсутність пауз), виразність.

Після закінчення всіх занять кількість лексем підраховувалася, і визначався лідер серед "розмовників". Ведення «Щоденника успіхів» сприяє вирішенню наступних завдань:

- підтримка мотивації діяльності;
- заохочення активності та самостійності;
- формування вміння ставити цілі;
- планувати та організовувати власну діяльність.

Висновки. Таким чином, розроблений нами комплекс логопедичних занять з розвитку зв'язного мовлення засобами мовленнєво-рухових вправ з елементами психогімнастики у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення дозволив не лише кількісно, а й якісно змінити рівень розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Галущенко В. І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення / В. І. Галущенко // *Актуальні питання корекційної освіти* (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т./ за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2016. Т.1. 452 с.
2. Дара С. Корекційні заняття з логопедії у дошкільних закладах. Частина перша. / С. Дара Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 335 с.
3. Рібцун Ю. В. Корекційно-розвиткова складова у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами / Ю. В. Рібцун // *Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 червня 2018 р.). К. : Наша друкарня, 2018. С. 140-143
4. Марченко І. С. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей із порушеннями психофізичного розвитку / І. С. Марченко // *Логопедія* : Науково-методичний журнал. 2015. № 1. С. 41-44.
5. Трофименко Л. І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: монографія / Л. І. Трофименко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 104с.

Галущенко В. І.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕНІ ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГОРИТМІКА З МЕТОДИКОЮ ВИКЛАДАННЯ»

Постановка проблеми. На сьогодні розроблено та впроваджено у логопедичну практику досить велика кількість різних, успішно використовуваних логопедами-практиками методик логоритмічного впливу